

בגלל שהיא עומדת לכלי. אולם הכלי עצמו הרי אסור משם תולדת חורש. וא"כ לכל היותר אין בהצמחה זו איסור דאורייתא, כמוש"כ לעיל. אך איסור דרבנן בודאי יש בה. (אולם כאמור לא כל חיטוי סולרי מצמיח בתחילתו, בסוף הקיץ הוא רק משמיד, ודמי ממש לכופת אדם בחמה).

מסקנה

חיטוי סולרי אסור מדרבנן משום תולדת חורש.

סימן לה

נעילת שער החצר בשביעית

בנ"ד העבודה נעשית מן הסתם באור היום והוי בחמה וא"כ הר"ז מלאכת קרקע ואסורה.

מיהו יש לחלק בין רוצח לבין חיטוי סולרי. ברוצח הנרצח חש מיד בחום, אלא שהחום הולך ומתגבר והחום הוא ההורג. משא"כ בחיטוי החום מצמיח בתחילה את העשבים ורק אח"כ הורג אותם, וההצמחה עצמה מותרת כמו שכתבנו לעיל שאינה לצורך צמיחה אלא לצורך כילוי. וא"כ הוי כסוף חמה לבוא. אם כי דוחק לומר כן. שהרי כל היתר ההצמחה במקרה זה הוא

שאלה

חצר שיש בה עצי פרי האם חייבים להשאירה פתוחה בכל שנת השמיטה כדי לאפשר לכל אדם להיכנס ולקטוף פירות? דרך זו מפריעה מאוד לדרי הבית שמנוחתם עלולה להיות מופרעת כתוצאה מכניסת אנשים לחצר בכל עת ובכל שעה.

תשובה

כתב הרמב"ם (שמו"י פ"ב הי"ג):

"פירצה שהיא סוגה בעפר, אם אינה מכשלת את הרבים — אסור לבנותה. ואם היתה מכשלת את הרבים או שלא היתה סוגה בעפר אלא פתוחה לרה"ד — מותר לבנותה".

הראב"ד השיג על הרמב"ם, ולדעתו מותר לבנות פירצה בשביעית כדרכו. עיקר הסתמכותו היא על המשנה במו"ק (ו' ע"ב):

"מקרין את הפירצה במועד, ובשביעית בונה כדרכו".

הגמ' שם (ו' ע"א) מוכיחה שהמדובר בגינה, ואע"ג דחזי כמאן דעביד נטירותא לפירי. הרמב"ם השמיט משנה זו וגמ' זו, וכנראה הוא מסתמך על הירושלמי. נמצא איפוא, שהרמב"ם פסק כירושלמי, שבניית גדר מותרת רק במקום הכרחי, כגון שיש מכשול לרבים. והראב"ד כהבבלי, שבניית גדר מותרת בכל מקום, אע"פ שע"י הבניה הוא נעשה כשומר הפירות.

ובדעת הירושלמי צריך לומר, שאין בגידור חשש לאסור שמירת הפרי משום שאינו גודר לגמרי, אלא רק את אותו מקום שיש בו מכשול. וכוונתו מוכחת שאינו עושה לשמירת הפרי אלא למנוע מכשול.

ונראה שהרמב"ם והראב"ד נחלקו במסקנת המכילתא (משפטים כ', רי"ד):

"והשביעית תשמטנה ונטשתה... מגיד שפורץ בה פרצות, אלא שגדרו חכמים מפני תיקון העולם".

ויש לחקור בתקנת העולם שתיקנו חכמים, אם רק ויתרו על הצורך לפרוץ פרצות או שהתירו גם גידור לכתחילה. ונראה שבזה נחלקו התלמודים: הבבלי סובר שהתירו גידור לכתחילה. והירושלמי סובר שרק פטרו אותו מלפרוץ פרצות, אך לא התירו גידור לכתחילה. ובזה נחלקו גם הרמב"ם והראב"ד.

וי"ל שנחלקו בגדר הפקר פירות שביעית, אם הוא אפקעתא דמלכא או חובת גברא. הירושלמי סובר אפקעתא דמלכא, ולכן אסור לגדור, שעובר בכך בקו"ע על הפקירא דמלכא. והבבלי סובר חובת גברא, והגידור כשלעצמו, אין בו עבירה בקו"ע, שעדיין יכול לאפשר לכל מי שירצה לבוא ולקחת. ולפי"ז, להרמב"ם הוא אפקעתא דמלכא, ולהראב"ד הוא חובת גברא.

והנה בפ"ד מ"ב נחלקו ב"ש וב"ה אם אוכלין פ"ש בטובה או לא. והרמב"ם (הל' שמו"י פ"ו הט"ו) פסק כב"ה (לת"ק), שפ"ש נאכלים בין בטובה ובין שלא בטובה. בטעם המחלוקת י"ל, שב"ש סוברים שהפקר השביעית הוא אפקעתא דמלכא והפקר אינו תלוי כלל בבעלים ולכן אין מקום להכיר להם טובה. וב"ה סוברים שהפקר השביעית הוא חובת גברא. ולכן הם מתירים להכיר להם תודה. אלא שלפי"ז לרמב"ם היא חובת גברא, ודלא כמש"כ לעיל. (ועי' חזו"א י"ט כ"א, שכתב שהפקר הוא אפקעתא דמלכא לכו"ע).

אך הראב"ד בפירושו לעדויות פוסק כב"ה ואלבא דר' יהודה. הוא גורס בדבריהם שפירות שביעית אינם נאכלים אלא בטובה, ולדעתו התקנה של המכילתא היתה שאדם לא יטול פ"ש שלא ברשות. ובשבה"א כתב הרב זצ"ל, שלדעתו כל עוד לא הרשה אסור לגזול, והוי גזל גמור. וברור איפוא, שלדעתו ההפקר הוא חובת גברא, אלא שהיא חובה דתית ולא חובה ממונית. ואילו הרמב"ם יוכל לסבור שהיא חובה ממונית. ונפק"מ אי ספיקא לחומרא או לקולא. להראב"ד — ספיקא לחומרא. ולהרמב"ם — ספיקא לקולא. עכ"פ להראב"ד בודאי מותר לגדור. ולהרמב"ם אסור לגדור. וא"כ הרמב"ם והראב"ד לשיטתם. (ואעפ"י שהראב"ד לא השיג על הרמב"ם בפ"ו, לא רצה לפסוק למעשה כדעתו, אך עקרונית שיטתו היא כב"ל).

ומכיון שהראב"ד שתק לרמב"ם, י"ל שהוא מודה לו למעשה שאסור לגדור גדר שאינה מאפשרת כניסה למטע בשביעית. ולפי"ז חייבים להשאיר את שער החצר שיש בה עצי פרי פתוחה.

מיהו נראה לענ"ד שאם בעה"ב תולה מודעה על פתח החצר ומודיע שיש רשות להיכנס ולקטוף פירות בשעות מסוימות בלבד הדבר מותר. והטעם לכך שהקרקע עצמה אינה הפקר אלא לצורך קטיפת הפירות כמבואר בנדרים מ"ב ב', ועל יתר הזמן בעה"ב רשאי להקפיד. וא"כ בכך שהוא קבע שעות לקטיף נלענ"ד שיצא י"ח. (עי' סי' ל"ו העוסק באותו נושא).